

Gemeente van Christus,

Jesaja zingt zijn lied van de wijngaard ten tijde van koning Jotam, halverwege de 8^e eeuw voor Christus. Een tijd waarin een kleine elite leeft in grote welvaart, terwijl de grote massa in armoede door het leven scharrelt. Het is van alle tijden en plaatsen, die grote sociale ongelijkheid. Het staat haaks op wat de God van Israël voor ogen staat. Maar ondanks alle profeten die hij stuurt om de mensen er steeds opnieuw aan te herinneren, ondanks het feit dat Hij zelfs uiteindelijk zijn zoon heeft gestuurd, duurt het voort tot op de dag van vandaag.

Het Lied van de wijngaard begint argeloos en poëtisch. Maar mondt al snel uit in een bittere klacht. Die klacht is niet gericht tegen het Joodse volk, maar tegen de onrechtvaardige leidslieden ervan. Tegen een bepaalde mentaliteit die je in alle volken en personen kunt aantreffen.

Hetzelfde geldt voor de gelijkenis die Jezus - als een echo van Jesaja's lied - vandaag vertelt.

Wat de profeet ziet gebeuren is herkenbaar: een invloedrijke bovenlaag die zich schaamteloos verrijkt ten koste van de arme bevolking. Het is zó herkenbaar dat je wellicht denkt: Oh ja, die thematiek is weer eens aan de orde vandaag...

Jesaja gaat tekeer tegen deze leidinggevenden, deze bestuurlijke hotemetoten, landeigenaren (!), bobo's op religieus gebied. Het old boys-netwerk van bijna 3000 jaar geleden.

In hun handen is "goed bestuur verworpen tot bloedbestuur; rechtsbetrachting tot rechtsverkrachting". Als je even doorleest in dat 5^e hoofdstuk dan zie je hoe dat concreet gemaakt wordt in zes "weespreuken": Wee de kapitalisten, degenen die alleen maar aan zichzelf denken. Aan hun eigen genot, hun eigen welvaart. En die lak hebben aan de rest.

Zo zou je de teneur van deze uitspraken kunnen samenvatten.

Ze rijgen huis aan huis en akker aan akker, zegt de profeet. **En ze doen dat vanuit de onuitgesproken, want volkomen vanzelfsprekende gedachte dat het Heilige Land hun bezit is.** Dat je grond kunt bezitten. Dat je daarmee mag speculeren. Dat je huizen kunt verhuren aan mensen, en als ze de huur niet meer kunnen opbrengen, dat zet je ze gewoon op straat. Je staat immers in je recht.

Jezus richt zich, zo'n 800 jaar later, tot dezelfde groep. Tegen dezelfde mentaliteit. Schriftgeleerden die de huizen van weduwen opeten. Tempelhiërarchie die zichzelf verrijkt ten koste van het gewone volk. Het begin van zijn gelijkenis lijkt sterk op het lied van Jesaja: dan gaat het over hoe die landheer met alle zorg zijn wijngaard heeft aangelegd. Maar daarna begint Jezus zijn eigen invulling aan het lied van Jesaja te geven: **"Toen verpachtte hij de wijngaard aan de wijnbouwers en ging op reis."**

De landheer gaat op reis. Hij verdwijnt van het toneel.

Ook dat is herkenbaar. God lijkt al langere tijd - en zeker in onze tijd - van het wereldtoneel verdwenen te zijn. "Vertrokken naar het buitenland." De graaiers gaan ongehinderd hun gang. Er sterven elke dag talloos veel mensen, groot en klein van de honger. De aarde wordt steeds verder uitgebuit en verontreinigd. Multinationals gaan ongestoord hun vervuilende gang, zelfs als duidelijk is hoe schadelijk hun uitstoot is. "Want de regelgeving is nog niet aangepast, dus we staan in ons recht."

Lees de column van Jamal Ouariachi, in de bijlage van Trouw van gisteren. Hij legt de vinger onbarmhartig maar volkomen terecht op de zere plek, als het gaat om hoe wijdverbreid inmiddels "bloedbestuur en rechtsverkrachting" onze samenleving verzieken..... Wie merkt er nog iets van God?

In het vorige liedboek stond een mooi lied van Muus Jacobse over deze gelijkenis van de onrechtvaardige pachters (Gezang 62). Het refrein luidt zo:

Het land dat wij bewonen / hoort ons alleen.

Wie om de pachtsom komen / zenden wij heen.

God week te lang geleden uit ons bestaan.

God is in eeuwigheden op reis gegaan.

Je kunt die “wijngaard” op meerdere manieren invullen. In beide schriftlezingen staat ie symbool voor het Beloofde Land. Waarin druiven en “melk en honing” in principe voor iedereen ruimschoots aanwezig zijn. Maar waarin overvloed naast schrijnend gebrek bestaat.

Die wijngaard kan ook symbool staan voor de hele wereld, Gods schepping als een wereldwijde wijngaard. Waarin, om Gandhi nog maar eens te citeren, voldoende rijst aanwezig is voor ieders behoefte, maar niet voor ieders hebzucht.

Maar hoe je de wijngaard ook interpreteert, altijd zijn er pachters die denken dat ie van henzelf is.

Het is de vraag, misschien op het eerste gehoor nogal een naïeve vraag, wat dat toch in mensen is, waardoor er in alle tijden en op alle plaatsen hetzelfde gebeurt. En de een bij wijze van spreken stikt in zijn overvloed terwijl de ander crepeert van de honger.

Ik kan het niet laten om ook vandaag een klein uitstapje te maken naar het Boeddhisme. Daarin is sprake van “de drie vergiften”. Drie elementen van ons menszijn die de oorzaak vormen van het vele lijden dat er is. De eerste is: begeerte. Een innerlijke drang om te willen “hebben”. Te bezitten.

Bij begeerte denken we misschien allereerst aan iets erotisch. Je wilt die ander “hebben” om jouw begeerte te bevredigen. Maar het is veel breder dan dat. Denk maar aan de tien geboden, schiet me nu ineens te binnen: in de vroegere vertalingen stond er dan: “U zult niet begeren het huis van uw naaste. U zult niet begeren de vrouw van uw naaste, noch zijn slaaf, noch zijn slavin, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets (!!) wat van uw naaste is. (Ex.20: 17)

Meer willen hebben dan je nodig hebt om je leven in alle rust te kunnen leven: een dak boven je hoofd. Dagelijks brood op tafel. Vrede in je land. Af en toe wat wijn om het leven te vieren.

Maar iets in ons vindt dat niet voldoende. Wil meer hebben.

Het deed me denken aan het bekende gedicht van Ed. Hoornik: Hebben en zijn. Dat begint zo:

Op school stonden ze op het bord geschreven,
Het werkwoord hebben en het werkwoord zijn;
Hiermee was tijd, was eeuwigheid gegeven,
De ene werkelijkheid, de andere schijn.

Hebben is niets. Is oorlog, is niet leven.

Is van de wereld en haar goden zijn.

Zijn is, boven die dingen uitgeheven,

vervuld worden van goddelijke pijn.....

Begeerte, “willen hebben” komt voort uit,,, ja, uit wat?. Wat moet er dan bevredigd worden? Jouw zoeken naar wat zin geeft aan jouw leven.

Wat geeft zin...en betekenis? Sommigen zoeken het in bezit. En rijgen huis aan huis, 80 panden in Amsterdam in je bezit hebben, bijvoorbeeld. Maar blijkbaar werkt dat niet. Niet met tien huizen, niet met 20, 30,80...100 misschien?

Anderen zoeken het in macht. Maar ook het stillen van die begeerte werkt, als het al werkt, altijd maar voor even. Tegelijk met het vermeederen van macht stijgt immers de angst die te verliezen.

En voordat je het weet zit je al volop in het tweede vergif: woede. Agressie.
Als je tegengewerkt wordt. Als anderen jouw bezit of macht aantasten.

Je zou kunnen zeggen dat begeerte en woede beide voortkomen uit het derde vergif: onwetendheid.
Waarmee onder andere bedoeld wordt dat je geen inzicht hebt in hoe de werkelijkheid in elkaar zit.
Hoe daarin alles met alles verweven is, onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Ik associeer er maar weer lustig op los: dat doet me - niet voor de eerste keer - denken aan een van de
"heilige teksten" die we in de avondvieringen op Westerhûs lezen: een paar fragmenten van de
toespraak die toegeschreven wordt aan chief Seattle. Ik ben dat door de jaren heen als een zeer
fundamentele tekst gaan beschouwen:

*Hoe kan men de hemel kopen of verkopen? Of het water? Of het land? Het idee is ons vreemd. Als wij
de puurheid van de lucht en de schittering van het water niet bezitten, hoe kunt u het dan van ons willen
kopen?*

*Alles op deze aarde is heilig voor ons volk. Het sap dat in de boom opstijgt is als het bloed dat door onze
aderen stroomt. Elke dennennaald die glinstert in de zon, elke rivieroever, elke nevel in de donkere
bossen, elke open weide, elk gonzend insect...*

*Alles hangt met alles samen. Wat er gebeurt met de aarde, gebeurt met de kinderen van de aarde. De
mens heeft het web van het leven niet geweven. Hij is er slechts een draad van. Wat hij met het web
doet, doet hij met zichzelf.*

Daar zouden wij nog wel iets van kunnen leren, nietwaar? Wij zelf, inderdaad. Want het is wel veilig om
tot nu toe als het om die pachters gaat, te denken aan de bovenlaag ten tijde van Jesaja, of de Farizeeën
en schriftgeleerden ten tijde van Jezus. En bij die wijngaard aan het land Israël.

Maar diezelfde mentaliteit is in meer of mindere mate ook voor onszelf herkenbaar: ik vermoed dat we
allemaal heel veel dingen, bijna of helemaal, als vanzelfsprekend als ons bezit beschouwen.

Het komt tot uiting in hoe we om zijn gegaan met de aarde. Met de klimaatcrisis als overkoepelend
gevolg. *Wat er gebeurt met de aarde, gebeurt vroeg of laat met de kinderen van de aarde... wat wij met
het web doen, doen we met onszelf.*

We beschouwen het land dat wij bewonen als van ons alleen, sommigen van ons dan toch... die het
onvoorstelbaar grote geluk hebben gehad dat ze hier zijn geboren. En niet in Darfur, Afghanistan,
Rusland, Brazilië, sloppen wijken van India, China, en nog heel veel andere landen.

Het vergif van de onwetendheid vloeit velen van ons door de aderen, vrees ik. Het niet weten, of niet
willen weten hoe alles met elkaar verweven is. Alle mensen met elkaar verweven, alle mensen
verweven met alle dieren, met heel de natuur. Die hele "aarde met haar wel en wee", waarvan we zo
graag zingen dat die aan U behoort, o Heer der Heren..."

Het lied van Jesaja, de gelijkenis van Jezus, de toespraak van Seattle, die mooie, o zo vertrouwde
liederen van Muus Jacobse en Jan Wit,- ze hopen allemaal op hun eigen manier iets in ons wakker te
zingen. Iets van eerbied voor de schepping... iets van ontwaken, wakker worden en zien wat is.

Zien, ervaren hoe alles met alles samenhangt. Dat jij niet meer dan een draad bent in dat wereldwijde
web. Dat wij pachters zijn van alles wat ons is toevertrouwd. En geen eigenaren.

Dat uiteindelijk niets van wat je kunt "hebben" van jou is.

Amen.